

УДК 341.009

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Фурсін О.О.

аспірант Запорізької державної інженерної академії

I. Вступ

Механізм соціально орієнтованого державного управління є тією реальною організаційною матеріальною силою, володіючи якою, три гілки влади здійснюють своє управління. Механізм державного управління є структурним і предметним втіленням державної влади, що являє собою матеріальну "речовину", із якої вона складається, і включає три гілки влади – законодавчу, виконавчу, судову – та органи місцевого самоврядування. Механізм – це діяльнісне, таке, що постійно функціонує, вираження держави, а механізм державного управління – це цілісна ієрархічна система державних органів і установ, котрі практично здійснюють державну владу, розв'язують її завдання і реалізують функції. Наведене вище визначення дає змогу виділити такі ознаки механізму держави:

- це ієрархічна система державних органів і установ, цілісність яких забезпечується єдиними принципами організації та діяльності державних органів і установ, їх єдиними завданнями і цілями;
- первинними структурними складовими (елементами) механізму є державні органи та установи, у яких працюють державні службовці; державні органи пов'язані між собою принципами субординації і координації;
- для забезпечення державних владних розпоряджень державні органи та установи мають безпосередні інструменти, які відповідають технічному рівню кожної епохи;
- за допомогою державного механізму практично здійснюється влада і виконуються функції державного управління, між гілками якого існує прямий і нерозривний зв'язок.

Методологічні засади соціально орієнтованого державного управління в умовах ринкової економіки досить повно висвітлено у працях таких відомих зарубіжних учених, як: М. Амстронг, Є. Брегель, Д. Б'юкенен, У. Букович, М. Вебер, Т. Веблен, Ф. Візер, Б. Дікон, Дж. Кейнс, Ф. Лист, К. Маркс, А. Маршалл, В. Оукен, Д. Рікардо, Д. Робінсон, П. Самуельсон, Б. Селігмен, Р. Скідельські, С. Сисмонді, А. Сміт, М. Фрідмен, С. Брю, Дж. Гелбрейт, Е. Долан, Я. Корнай, Г. Мюрдаль, М. Поумер,

Д. Сакс, Г. Стіглер, Дж. Стігліц, Дж. Тобін, Л. Тейлор, Ф. Хайек, Й. Шумпетер, К. Ерроу та ін. Вагомий внесок у подальший розвиток теорії соціально орієнтованого державного управління в умовах становлення ринкових відносин зробили такі вітчизняні вчені: В. Авер'янов, Б. Адамов, О. Амосов, О. Амоша, Л. Анічин, В. Воронкова, С. Галуза, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Герасимчук, В. Дорофійко, В. Колпаков, Т. Лозинська, В. Мартиненко, Ю. Маршавін, В. Цвєтков, М. Чумаченко та ін. Проте механізми соціально орієнтованого державного управління ще не розкриті належним чином. Саме цьому і присвячена ця стаття.

II. Постановка завдань:

- проаналізувати сутність механізмів державної влади, державного управління, соціально орієнтованого державного управління та визначити їх завдання і та функції;
- обґрунтувати концепцію соціально орієнтованого державного управління та основні її напрями;
- визначити шляхи і способи підвищення ефективності соціально орієнтованого державного управління в сучасних умовах.

III. Результати

Апарат держави – це система всіх наділених владними повноваженнями органів, створених для вирішення завдань, які стоять перед державою, і виконання її функцій. Як свідчить аналіз, поняття "механізм" і "апарат" держави збігаються за змістом і обсягом, проте термін "механізм" лише підкреслює цілісність апарату, його спрямованість на результативну ефективну діяльність. Єдиний і цілісний механізм державного управління в Україні диференціюється на складові – органи, підсистеми, між якими існує своя ієрархія, згідно з якою вони займають неоднакове місце в державному механізмі і перебувають у складних відносинах субординації і координації [2].

Структура механізму держави мінлива і різноманітна, але за будь-яких умов до нього входять органи управління та органи насильства. Проте це твердження не варто розуміти таким чином, що одна складова державного механізму займається тільки управлінням, а інша – насильством. У реальному житті управління і насильство переплітаються між

Держава та регіони

собою. Впродовж багатьох років державний механізм був нерозвинутим, його органи не були диференційованими за складом і компетенцією. У рабовласницькому, феодалному ладі та на ранньому етапі розвитку капіталістичного суспільства основу механізму становили військове відомство, відомство внутрішніх справ, фінансів та закордонних справ. У механізмі будь-якої держави виділяють чотири структурні частини:

- законодавчі органи (парламенти, ради, збори), покликані до встановлення основоположні норми права;
- виконавчі органи, метою діяльності яких є забезпечення виконання законів, у тому числі і за посередництва видання підзаконних нормативних актів (кабінети міністрів, міністерства, відомства, адміністрація);
- органи юрисдикції, що контролюють дотримання принципу законності, притягають до відповідальності за його порушення, вирішують суперечки (суд, арбітраж, прокуратура, слідчі органи);
- матеріальні придатки (армія, поліція, міліція, тюрми), завданням яких є здійснення каральних заходів.

Механізм сучасної держави характеризується високим рівнем складності, різноманітністю органів та установ, охоплює ряд підсистем. Так, одну його підсистему утворюють вищі органи держави: представницькі, голова держави, уряд, які перебувають у полі зору громадськості, засобів масової інформації і навколо яких формується суспільна думка. Друга підсистема – це органи правопорядку, суд, прокуратура, а також силові структури (армія, поліція, розвідка). Останні виконують рішення органів держави, у тому числі за допомогою органів державного примусу (воєнне стримування, поліцейські заходи). До органів держави приєднуються державні установи, які не мають владних повноважень, а виконують загальносоціальні функції у сфері економіки, освіти, охорони здоров'я, науки тощо, забезпечуючи наукові, кадрові та організаційні засади [3].

Поняття “механізм держави” відображає структуру держави у її статичній формі, однак держава – це живий соціальний організм, органи якого постійно функціонують у тісному взаємозв'язку і взаємодії. У зв'язку із цим варто використовувати інше поняття – “механізм функціонування державної влади”, – під яким розуміється вся сукупність внутрішніх факторів, інститутів, засобів, що забезпечують дію складових держави у їх взаємозв'язку. Щоб охарактеризувати зазначений механізм потрібно відповісти на три запитання: 1) що приводить у дію державу; 2) що об'єднує (пов'язує) один орган з іншим; 3) що сприяє чи, навпаки, гальмує реальне виконання функцій держави. До складу елементів механізму функціонування держави входять

суб'єкти та об'єкти внутрішньодержавного впливу (взаємодії) і засоби дії однієї системи (органу) на іншу. Важливу роль відіграють такі блоки, як прийняття рішень, доведення їх до адресатів, контроль за виконанням рішень. До механізму функціонування державної влади належить усе те, що пов'язано з внутрішньодержавним управлінням і самоуправлінням. Праву в механізмі функціонування держави відводиться першочергова роль. Одним із різновидів механізму функціонування державної влади є соціально орієнтований тип, що має досить тривалу практику його функціонування на Заході.

Основними завданнями у сфері соціально орієнтованого державного управління є підвищення його ефективності у всіх галузях життєдіяльності із посиленням соціальної спрямованості. Виділяють такі основні принципи соціально орієнтованого державного управління:

- пріоритет суспільних інтересів над будь-якими приватними (соціальних верств чи груп населення, корпорацій, політичних партій);
 - розвиток економіки з урахуванням потреб усіх прошарків суспільства і регіонів, що досягається за рахунок економічного заохочення відповідних галузей регіонів, а також вирівнювання соціальних відмінностей шляхом перерозподілу доходів за допомогою податків;
 - регулювання державою за допомогою економічних заходів, а якщо необхідно, то й адміністративних цін на життєво важливі для більшості населення товари (продовольчі товари, ліки, плата за житло, комунальні послуги, послуги зв'язку і транспорту, електроенергію, газ, бензин) з урахуванням зарубіжного досвіду соціально орієнтованого державного управління [4].
- Досвід формування соціально орієнтованого державного управління в країнах Заходу дає змогу сформулювати принципи цієї економічної системи:
- принцип правового забезпечення;
 - принцип стабільного економічного зростання як матеріальної основи для загального і справедливого благоустрою;
 - принцип свободи економічної діяльності суб'єктів господарювання в рамках чинного законодавства;
 - принцип повної зайнятості працездатного населення, умови для якої забезпечуються державою;
 - принцип забезпечення соціальних гарантій; принцип соціальної справедливості;
 - принцип соціальної захищеності;
 - принцип соціального партнерства, що забезпечує рівноправні і рівновідповідальні відносини між наймачами, робітниками та державою;
 - принцип відповідальності громадян за економічну ефективність як своєї, так і

загальної діяльності, а також за свій спосіб життя.

У процесі проведення аналізу ситуації у суспільстві виникають можливість і необхідність формування своєрідних індикаторів, орієнтування на які дає можливість більш чітко та якісно розробити соціальну політику конкретного регіону, визначити її основні стратегічні напрями. До таких індикаторів належать: фізичний стан і якість життя населення працездатного віку; демографічне співвідношення працюючого і непрацюючого населення; можливості (індекс) працюючої частини населення утримувати непрацюючу; рівень середньої заробітної плати в регіоні (з розподілом за районами і професіями); рівень латентного безробіття (у цілому і з розподілом за районами); співвідношення прожиткового мінімуму, встановленого де-юре і де-факто (чим більше різниця між ними, тим нижче якість життя); рівень бідності (відсоток належності населення до різних рівнів бідності – абсолютного, відносного, потенційного). Як свідчить аналіз, соціальні індикатори визначають стан суспільства, вони є найважливішим орієнтиром при формуванні соціальної політики і визначенні її основних стратегічних напрямів. Одержання даних, орієнтованих на названі індикатори, та їх подальший аналіз дадуть змогу спрогнозувати розвиток соціально-політичної ситуації як у центрі, так і в регіонах з урахуванням фактора часу, тобто скласти коротко-, середньо- і довгостроковий прогнози розвитку соціально-політичної ситуації. Це дасть можливість розробити і здійснити необхідні заходи в соціально-економічній сфері, щоб не допустити зростання соціального напруження і політичної нестабільності в соціумі. Рівень соціального напруження в суспільстві є важливою характеристикою ситуації з погляду визначення перспектив у розвитку соціальних відносин, можливості виникнення соціальних конфліктів. Актуальна проблема сьогодення – це низький рівень життя наших громадян. Не випадково Президент України В. Янукович у своєму зверненні до Верховної Ради на перше місце поставив забезпечення зростання реальних доходів населення, бо тільки це дає можливість повною мірою захистити громадянина. Що стосується тактики досягнення цієї мети, то необхідно, використовуючи соціальні індикатори, визначити конкретні напрями в управлінні соціальною сферою, створити механізми виходу на соціально-економічну проблему, проаналізувати існуючий стан та сформулювати пропозиції, які допоможуть вирішити цю проблему.

У державах із розвинутим соціально орієнтованим державним управлінням гарантуються безкоштовна освіта і лікування для всього населення (через страхову чи державну охорону здоров'я), здійснюється будівництво муніципа-

льного житла з низькою платою за житло для малозабезпечених осіб, а також житла для продажу за вигідним чи, навіть, безвідсотковим кредитом строком на 15–20 років. Для підтримки урівноважених цін на продуктові товари і рентабельності сільського господарства здійснюються державне дотування сільських товаровиробників (до 40%), захист від посередників-перекупників і переробників шляхом створення цими виробниками (фермерами, виробничими кооперативами) за підтримки держави міцної кооперативної інфраструктури для збереження, переробки й реалізації сільгоспродукції за допомогою ринкової торгівлі (у тому числі у власних магазинах). На всіх підприємствах, незалежно від розмірів і форм власності, здійснюється суровий державний та профспілковий контроль за охороною праці, технікою безпеки і дотриманням трудового законодавства. В Україні сьогодні саме на рівні суб'єктів господарювання виявляються всі негативні наслідки погано організованої, невпорядкованої, малоефективної системи управління. Руйнівний вплив на діяльність підприємств справляють такі прояви управлінської кризи, як відсутність впорядкованості прав, обов'язків і відповідальності їх власників та керівників; дезорганізація зв'язків між владою і господарюючими суб'єктами; незабезпеченість правового захисту договірних відносин; неузгодженість внутрішніх управлінських структур; безгосподарність підприємств, що перебувають у державній власності; розбалансування системи замовлень і закупівель продукції для державних потреб та багато іншого. Саме тому сьогодні на перший план перетворень у контексті розвитку та впровадження концепції соціально орієнтованого державного управління виходить мікро-економіка з її двома основоположними інструментами – ефективним управлінням та цивілізованим підприємництвом. Разом з тим, як свідчить досвід розвинутих індустріальних країн, своїм високим рівнем добробуту вони зобов'язані не тільки “невидимій руці ринку” (А. Сміт), а й “невидимій руці держави”. Функції державного соціально орієнтованого управління поширюються практично на всі сфери соціально-економічного життя, вони встановлюють норми і правила економічних відносин, а за необхідності безосередньо втручаються в них. Так, держава має переорієнтувати інвестиції з непродуктивної сфери – будови багатих будинків чи накопичення коштів на придбання власності у спекулятивних цілях – на створення виробничого капіталу. Вона повинна сприяти формуванню достатніх фондів для соціальних потреб і забезпечувати підтримку системи охорони здоров'я, освіти, екології, науки, що у цілому могло б захистити дві важливі цінності України – людські і природні ресурси. Експерти підкреслюють, що раніше прибуток розподілявся між країнами, а зараз – між конкретними людьми; це призвело до того, що світ розділи-

вся на дві частини – дуже багатих і дуже бідних, а суспільство вважається стабільним, якщо різниця між багатими і бідними не перевищує десяти разів. Україна стоїть на порозі демографічної кризи, оскільки відбувається скорочення чисельності населення. Сучасний рівень народжуваності вдвічі нижчий, ніж той, що потрібен для забезпечення простого відтворення населення. Україна перетнула межу зниження народжуваності, за якою відбувається руйнація демографічного потенціалу. Фактично, у середньостроковій перспективі відсутня можливість відновлення 50-мільйонної чисельності населення. Відповідно, відбулося погіршення демографічних показників населення. За даними Європейського регіонального бюро ВООЗ, за рівнем смертності Україна посідає перше місце в Європі. Середня очікувана тривалість життя в Україні становить близько 66 років. За цим показником Україна відстає від Німеччини на 11 років, Франції – на 12, Швеції – на 13, а також від найближчих європейських сусідів – Польщі, Угорщини, Болгарії, Словаччини [5]. Прогнози експертів ООН вказують на те, що населення України і в подальшому матиме тенденцію до скорочення, а демографічні показники – до погіршення. Скорочення населення відбувається високими темпами, доповнюючись міграційними втратами людей продуктивного віку та високого професійно-кваліфікаційного рівня. В Україні цей показник набагато перевищує норму. Європа і Китай також заражені дисбалансом багатих і бідних, уряди європейських країн укріплюють євро, а питання соціальної політики щодо простого населення відходять на другий план. Разом з тим надмірно централізований державний сектор, що утворився в індустріальну епоху, є громіздким і таким, що характеризується розпорошенням ресурсів, зарегульованістю відносин, ієрархічним порядком підпорядкування, застарілими моделями регулювання, які вже не відповідають вимогам динамічного розвитку, швидких структурних змін, глобальної конкуренції. Тому на сьогодні актуальними завданнями стають розробка і реалізація комплексу заходів щодо зменшення державних витрат і підвищення віддачі на їх одиницю. Порівняно з ринковим сектором стимули до економії ресурсів у сфері господарювання держави блокуються багатоманітними вимогами монополізму, відсутністю “невидимої руки”, що невблаганно карає виробників в умовах ринку за розтрату і неухвалу до виробника. Ці стимули стримуються ще й іншими причинами: політичними мотивами, бюрократичним інтересом чиновників до збільшення розмірів бюджету як основи їх впливу, орієнтаціями у розподілі засобів на швидке досягнення результатів, досить часто на шкоду стратегічним цілям, а також жорсткою системною регламентацією, яка стримує ділову активність робітників і орієнтацію на нововведення. Крім того, врахування

витрат і особливо результатів у виробництві багатьох суспільних благ – це методично складний процес, що ускладнює моніторинг показників ефективності соціально орієнтованого управління. Низький рівень ефективності держсектора є однією із найважливіших причин сучасної кризи державних фінансів як в Україні, так і багатьох країнах Заходу. Досвід реформування держсектора у країнах Заходу становить інтерес і для України в контексті структурних реформ, незважаючи на глибокі відмінності у висхідних позиціях. Апробовані підходи і методи, які в ряді країн мають універсальний характер, можуть бути використані й у вітчизняних умовах. Ідеться про послаблення монополізму у таких напрямках: формування конкурентного середовища; передача частини функцій у сфері виробництва суспільних благ недержавним структурам; забезпечення суверенітету споживача, надання йому можливості вибору послуг; надання обслуговуванню індивідуалізованого характеру; часткове вирішення гострих проблем фінансування виробничої і соціальної інфраструктури за рахунок зміни його механізму; перехід від практик прямих бюджетних асигнувань установам і підприємствам до виділення засобів споживачам, зокрема, у вигляді соціальних ваучерів різного призначення, вдосконалення комплексних індексів розвитку. Вирішення зазначених проблем потрібно здійснювати разом із формуванням соціально орієнтованої системи управління економікою регіонів України, місія і основна мета якої – забезпечення розширеного відтворення умов життєдіяльності людини як найвищої цінності українського суспільства XXI ст. [6].

Потреба у формуванні принципово нової концепції соціально орієнтованого державного управління і вибір у якості її основи соціальних орієнтирів визначаються об'єктивними передумовами:

- переходом до створення в Україні соціальної держави, основною метою якої є забезпечення гідного життя і вільного розвитку особистості;
- необхідністю трансформації української економіки у високоефективну соціально орієнтовану ринкову економіку, здатну швидко адаптуватися до динамічно змінюваних ринкових умов функціонування;
- відставанням у розвитку теорії регіонального управління від практики реформування економіки регіонів.

Останніми роками у працях вітчизняних учених триває жвава дискусія про шляхи трансформації економіки, можливості та особливості формування соціально-ринкового господарства в Україні [7, с. 144–146]. Разом з тим аналіз проведених досліджень свідчить, що в державному управлінні ще недостатньо уваги приділяється вивченню теоретичних і методологічних аспектів управління процесами формування, становлення та ро-

звітку соціально орієнтованої економіки в регіонах України. У зв'язку з цим необхідно розробити концепцію управління формуванням і розвитком соціально орієнтованої ринкової економіки в регіонах України, розглянути сутність і обґрунтувати цілі нової системи соціально орієнтованого управління. Зміст категорії “управління соціально орієнтованою економікою регіону”, на відміну від традиційних визначень регіонального управління, що базуються на кількісних і просторових змінах виробничих сил регіону, розглядається з позицій якісної зміни об'єкта та суб'єкта управління – як сукупність принципів, методів, форм і засобів управлінського впливу на економіку регіону з метою її перетворення в соціально орієнтовану, таку, що динамічно розвивається й забезпечує розширене відтворення умов життєдіяльності населення регіону як найвищої цінності суспільства і стратегічного ресурсу економічного зростання та комплексних індексів розвитку.

Комплексні індекси розвитку (інтегральні індекси рівня розвитку) – це комбінація економічних, соціальних, демографічних, економічних та інших показників, покликаних відобразити загальний рівень розвитку країни (регіону). Тривалий час у державному управлінні поняття “розвиток” визначалося тільки в контексті збільшення обсягу матеріальних благ, що виробляються на певній території, а його індикаторами виступали валовий внутрішній продукт (далі – ВВП) і ВВП на душу населення. Вважається, що зростання цих показників автоматично приводить до підвищення загального добробуту населення і зменшення масштабів бідності за рахунок створення нових робочих місць та формування необхідних сприятливих умов для досягнення належних економічних і соціальних результатів різними прошарками населення. Методологія системного, цілісного погляду на розвиток суспільства має враховувати культурні цінності і надбання нації, її “людський і соціальний капітал”, освітній рівень, стан природних ресурсів та екологічну безпеку. Чи не найважливішим показником розвитку людини як соціально-біологічної істоти вважають стан її здоров'я. Здоров'я, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, – це стан фізичного, духовного та соціального благополуччя. Можливості людини визначаються, насамперед, станом її здоров'я, тому формування ефективної системи охорони здоров'я – пріоритет національної соціально-економічної політики. Водночас здоров'я нації – це надзвичайно важливий елемент “національного багатства”. Тому, обраховуючи показники національного багатства (ВВП, ВНП, НД та інші), у кожному аналітичному дослідженні треба брати до уваги оцінку реальних результатів і досягнень країни, дійсних

прибутків і здобутків нації. Тоді з'ясується, що країни, навіть бідніші у суто економічному плані, можуть бути багатшими у плані культурних надбань і цінностей – освіти, мистецтв, духовності, здоров'я, національних традицій, громадянської свідомості. Такий підхід потребуватиме нового розуміння населення і прибутку. У синтетичний показник “добробут людини і нації” увійдуть зростання внутрішнього духовного багатства людини, охорона природних ресурсів і середовища, турбота про здоров'я людини і захист усіх форм рослинного й тваринного життя.

Формування соціально орієнтованого державного управління нової технотронно-інтелектуальної ери потребує вивчення нових закономірностей соціально-економічного розвитку. Впродовж другої половини ХХ ст. простежувалася стала закономірність зменшення кількості сировини і витрат енергії на одиницю продукції (приблизно 1% на рік). На зміну технологіям, що потребували значної кількості сировини та енергії, почали приходити інформаційно-інтелектуальні технології з відповідними стратегіями подальшого розвитку. Як продукт економіки “інформаційні технології” стали важливішими за мільйони тонн виплавленої сталі, видобутого вугілля і навіть вироблених автомобілів. Могутність і розвинутість сучасних країн починає визначатися кількістю проданих або задіяних патентів, ліцензій, технологій, тобто обчислюються кількістю та якістю продукту національного розуму. Закономірною тенденцією початку ХХІ ст. стало наближення вартості інтелектуального продукту до вартості товарної маси в сукупному обсязі виробленого продукту. У деяких прогресивних галузях витрати за статтею “дослідження і розробки”, тобто такі, що пов'язані з інформаційно-інтелектуальною діяльністю, вже сьогодні сягають три чверті доданої вартості продукції цих галузей. Прикладом можуть бути комп'ютерні програми, останні моделі авіаційно-космічної техніки, деякі види найновіших ліків.

Отже, критеріями “соціально орієнтованості” і “соціально-економічної розвинутості” у ХХІ ст. стануть соціально-економічні показники й чинники, які суттєво відрізняються від традиційних і усталених показників ХХ ст. Так само, як поняття “коефіцієнт розумового розвитку”, зазнало корекції і ширше поняття “індекс людського розвитку”. Категорії “людський капітал” і “гуманітарний капітал” доповнюються розумінням “інтелектуального капіталу” чи “соціального капіталу нації”. Цільовим орієнтиром при розробці національних і регіональних програм розвитку виступало збільшення матеріального багатства, тоді як проблеми бідності, безробіття і розподілу доходів відходили на другий план. Так, наприклад, метою соціально-економічних реформ 1950–1960-х рр., що проводилися в багатьох розвинутих країнах,

було досягнення високих темпів економічного зростання. Проте, незважаючи на досягнення поставлених цілей, у значної частини населення не відбулося реального підвищення добробуту, навіть спостерігалось погіршення життєвого рівня більшості людей, підвищення рівня бідності, зростання соціальної напруженості, тобто відбувалося зростання без розвитку. У 1970 р. на зміну ВВП і ВВП на душу населення як індикаторів рівня соціально-економічного розвитку приходять комплексні (складові) індекси розвитку. Одним із таких індексів став індекс фізичної якості життя (далі – ІФЯЖ), що був запропонований М. Морісом у 1979 р., який розраховував його на основі трьох індикаторів: коефіцієнта смертності, очікуваної тривалості життя і рівня грамотності населення. Недоліком ІФЯЖ є те, що він непрямо описує досягнутий рівень добробуту, не враховуючи рівень середньодушового доходу. У 1980-ті рр. громадськості були представлені інші комплексні індекси розвитку: індекс демографічного переходу (1984 р.), розрахований на основі трьох демографічних показників; індекс “людського страждання” (1987 р.), побудований на основі десяти соціально-економічних показників; індекс рівня життя в містах (1990 р.), розрахований на основі десяти соціально-економічних і демографічних показників тощо. Проте, як свідчить аналіз, жоден із цих показників не зміг стати повноцінною заміною ВВП як показника розвитку. Переважно, це було пов’язано з недостатньою обґрунтованістю показників, що використовуються при їх розрахунку, неоднозначною інтерпретацією, а також слабкістю статистичної бази. Певною мірою ці недоліки були подолані при розробці спеціалістами Програми розвитку ООН індексів людського розвитку та високих соціальних стандартів життя населення.

Таким чином, забезпечення громадянам належного рівня доходів є концентрованим вираженням спроможності суспільства захищати право людини на гідне життя. Вирішення завдань підвищення життєвого рівня населення, подолання бідності, зменшення майнового та соціального розшарування створює підґрунтя для ефективного збереження і відтворення трудового потенціалу, розвитку системи охорони здоров’я, освіти, культури, інших галузей соціальної інфраструктури [8, с. 194–204]. Основними завданнями у цій сфері є:

- послідовне підвищення мінімального розміру оплати праці та наближення його до рівня прожиткового мінімуму;
- забезпечення зростання реальної заробітної плати як основного джерела грошових надходжень населення та важливого стимулу до трудової активності відповідно до зростання ВВП, наближення рівня заробітної плати до реальної вартості робочої си-

ли на ринку праці, поступового доведення частки оплати праці в структурі ВВП до рівня, характерного для країн – членів ЄС;

- цілеспрямоване формування верств населення із середнім рівнем доходів як основи утворення середнього класу в Україні;
- практична реалізація пенсійної реформи з поступовим переходом до обов’язкової накопичувальної системи пенсійного страхування та впровадженням паралельної системи добровільного пенсійного страхування;
- запобігання подальшій соціальній поляризації, подолання бідності, створення ефективної системи захисту населення від соціальних ризиків.

Концепція соціально орієнтованого державного управління передбачає вирішення таких завдань. Перше – це забезпечення позитивної динаміки економічного зростання та розбудова потужної конкурентоспроможної економіки, що передбачають:

- проведення структурних реформ в основних галузях і сферах діяльності;
- впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. Враховуючи сприятливу кон’юнктуру на світових ринках металу, хімічних добрив та інших товарів традиційного вітчизняного експорту, необхідно використати фінансові можливості для модернізації та запровадження енергоощадних технологій;
- формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні та відновлення інвестиційної активності суб’єктів господарювання;
- розширення ринків збуту вітчизняної продукції та захист інтересів національних виробників на зовнішньому ринку;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств;
- підвищення ефективності управління об’єктами державної власності;
- забезпечення формування прозорого і чіткого механізму взаємодії органів державної влади та суб’єктів підприємницької діяльності;
- забезпечення реального гарантування державою недоторканності прав власності, захисту прав та рівності перед законом усіх суб’єктів господарювання.

Друге – це запровадження системи довгострокового планування як на державному, так і на регіональному рівнях, для реалізації цієї мети передбачається:

- запровадження довгострокового планування регіонального розвитку;
- забезпечення комплексного розвитку регіонів на основі поєднання державних і регіональних соціально-економічних програм;
- підвищення прогнозованості залучення коштів на реалізацію життєво необхідних соціальних та інвестиційних проектів.

Третє – це забезпечення збалансованості та стійкості бюджетної системи, для реалізації цієї мети передбачається:

- утримання обсягу перерозподілу державного бюджету через ВВП та дефіциту бюджету на оптимальному рівні;
- збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів;
- внесення змін до Бюджетного кодексу України в частині застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, удосконалення процедур розгляду, прийняття та виконання закону про Державний бюджет України, посилення контролю за дотриманням бюджетного законодавства;
- завершення розробки Концепції реформування місцевих бюджетів;
- зниження диспропорції у ресурсній базі місцевих бюджетів та створення додаткових умов і стимулів для динамічного розвитку регіонів.

Четверте – це підвищення результативності, ефективності та прозорості використання бюджетних коштів:

- посилення відповідальності розпорядників бюджетних коштів за досягнення встановлених цілей;
- концентрація капітальних видатків лише на виконання пріоритетних інвестиційних програм.

Пріоритетними напрямками концентрації бюджетних ресурсів у державних програмах є:

- реформа житлово-комунального господарства та впровадження енергоефективних технологій;
- модернізація і реконструкція впродовж п'яти–десяти років атомної і теплової енергетики;
- поліпшення транспортної інфраструктури;
- відновлення великотоварного виробництва у сільському господарстві;
- посилення боротьби з корупцією.

П'яте – це поліпшення добробуту громадян та підвищення соціальних стандартів, для реалізації чого передбачається:

- підготовка Державної програми підвищення соціальних стандартів на 2008–2011 рр.;
- збільшення доходів населення і подолання бідності;
- запровадження дієвого механізму соціального захисту малозабезпечених верств населення в умовах підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги;
- посилення цільової спрямованості соціальних програм та визначення етапності цієї роботи;
- приріст заробітної плати у тісному взаємозв'язку із економічним розвитком та продуктивністю праці;
- погашення заборгованості з виплати заробітної плати;

- підвищення рівня пенсійного забезпечення громадян, продовження реалізації наступних етапів пенсійної реформи;
- підвищення якості надання освітніх послуг;
- підвищення якості та доступності медичного обслуговування населення, забезпечення розвитку системи охорони здоров'я з орієнтацією на запобігання захворюванням, популяризація здорового способу життя;
- розвиток фізичної культури та спорту, відродження культури і духовності, збереження культурної спадщини.

Формування механізмів соціально орієнтованого державного управління передбачає вдосконалення процесу управління, спрямованого на поєднання постійного підвищення добробуту кожного громадянина та становлення в Україні конкурентоспроможної економіки, яка б посідала гідне місце у глобальних економічних процесах. Поєднання цілей підтримки макроекономічної стабільності, економічного зростання та соціальної відповідальності влади – головні напрями стратегії упровадження соціально орієнтованого державного управління. Сучасне суспільство відчуває органічну потребу в істинній і всебічній гуманізації виробництва та праці, що потребує впровадження концепції соціально орієнтованого державного управління. В Україні вже багато зроблено для поліпшення умов праці, розвитку освіти, як загальної, так і професійної, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, забезпечення життєво необхідних потреб людей. Гуманізація концепції соціально орієнтованого державного управління – це складна наукова і практична проблема, її вирішення передбачає оптимальне використання матеріально-технічних, організаційно-економічних та соціально орієнтованих факторів, спрямованих на соціалізацію економіки, здійснення якої пов'язано з:

- переходом до вільного ціноутворення;
- підпорядкуванням діяльності виробників вимогам ринку;
- створенням умов для припливу іноземних інвестицій;
- розроблення повноцінної концепції впровадження соціально-ринкової економіки.

IV. Висновки

Соціально орієнтоване державне управління є найважливішим видом соціального управління, що має конкретно-історичний характер, охоплює три гілки влади, базується на реалізації законів, закономірностей і принципів управління, орієнтований на додержання об'єктивних законів і закономірностей суспільного розвитку та його гуманізацію, являє собою складну динамічну систему, здійснюється спеціально створеною сукупністю органів державного управління, реалізується за допомогою державно-управлінської діяльності, що розподіляється за основними, загальними

Держава та регіони

та конкретними (спеціальними) функціями державного управління, усвідомлено та цілеспрямовано впливає на суспільні процеси; взаємоузгоджує інтереси різних соціальних груп суспільства, відрізняється від управління комерційними організаціями, постійно самоорганізується та самовдосконалюється.

У глобалізованому світі третього тисячоліття шанс на успіх для України надає тільки ефективна реалізація соціально орієнтованого державного управління. Як європейська за своєю цивілізаційною належністю нація Україна має спиратися у своєму розвитку на європейську людиноцентричну систему цінностей державного соціально орієнтованого управління, що не раз доводила свою ефективність. Спираючись на цей підхід, Україні необхідно суттєво трансформувати розуміння значення соціально орієнтованого державного управління, підвищити його роль у політичному, економічному і соціальному житті країни. Українській державі необхідна цілісна концепція ефективного соціально орієнтованого державного управління, адекватного модернізаційним викликам ХХІ ст.

Література

1. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / [Т.Г. Одінцова, В.Б. Дзюндзюк, Н.М. Мельтюхова та ін.]. – К. : Професіонал, 2008. – 288 с.
2. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. /

[Н.Р. Нижник, С.Д. Дубенко, В.І. Мельниченко та ін.; за заг. ред. проф. Н.Р. Нижник]. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.

3. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / [за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка]. – Л. : Львівська політехніка, 2002. – 352 с.
4. Государственное управление: основы теории и организации : учебник / [под ред. В.А. Козбаненко]. – М. : Статут, 2000. – 912 с.
5. Василенко И.А. Административно-государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия : учеб. пособ. / И.А. Василенко. – М. : Экономика, 2003. – 518 с.
6. Державне управління: Теорія і практика / [за ред. В.Б. Авер'янова]. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
7. Воронкова В.Г. Менеджмент в державних організаціях : навч. посіб. / В.Г. Воронкова. – К. : Професіонал, 2004. – 256 с.
8. Козуб О.О. Комплексні індикси розвитку як показники економічної політики: соціологічний аналіз / О.О. Козуб // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. / [голов. ред. В.Г. Воронкова]. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2007. – Вип. 31. – 238 с.

Фурсін О.О. Основні напрями формування механізму соціально орієнтованого державного управління

Анотація. У статті проаналізовано формування механізму соціально орієнтованого державного управління, яке здійснюють три гілки влади; досліджено поняття “механізм держави”, “механізм державного управління”, “механізм соціально орієнтованого державного управління”, концепцію соціально орієнтованого управління та основні напрями її здійснення.

Ключові слова: механізм, механізм державної влади, механізм державного управління, соціально орієнтоване державне управління, концепція соціально орієнтованого управління.

Фурсин А.А. Основные направления формирования механизма социально ориентированного государственного управления

Аннотация. Проанализировано формирование механизма социально ориентированного государственного управления, которое осуществляют три ветви власти; исследованы понятия “механизм государства”, “механизм государственного управления”, “механизм социально ориентированного государственного управления”, концепция социально ориентированного управления и основные направления ее осуществления.

Ключевые слова: механизм, механизм государственной власти, механизм государственного управления, социально ориентированное государственное управление, концепция социально ориентированного управления.

Fursin A. Basic directions of forming of mechanism of social oriented state administration

Annotation. In the article forming of mechanism of social oriented state administration, that is carried out by three branches of power is analysed, concepts “mechanism of the state”, “mechanism of state administration”, “mechanism of social oriented state administration”, conception of social oriented administration and basic directions of its realization are examined.

Key words: mechanism, mechanism of state power, mechanism of state administration, social oriented state administration, conception of social oriented administration.